

The Greek Review of Social Research

Vol 4 (1970)

4-5

Η συμμετοχή των εργαζομένων εις τας επιχειρήσεις, υπό Ιωάννου Δ. Βαρδακούλα

Π.Α. Σινόπουλος

doi: [10.12681/grsr.516](https://doi.org/10.12681/grsr.516)

Copyright © 1970, Π.Α. Σινόπουλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Σινόπουλος Π. (1970). Η συμμετοχή των εργαζομένων εις τας επιχειρήσεις, υπό Ιωάννου Δ. Βαρδακούλα. *The Greek Review of Social Research*, 4, 274–275. <https://doi.org/10.12681/grsr.516>

Ἡ Συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, ὑπὸ Ἰωάννου Δ. Βαρδακουλά, Ἀθήναι 1970, 220 σελ.

Ἡ Ἑλλάς ἀποφέρει χρονίως ἀπὸ τὸν λωιωτατισμὸν καὶ τὸν φραγκολογισμὸν ἀλλὰ βελτιωμένην καὶ τὸν φραγκολογισμὸν. Οἱ ἐκπρόσωποι καὶ τῶν δύο αὐτῶν ρευμάτων ἤπληξαν ἀνέκαθεν ἀντίθετα πρὸς τὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀγωνιζόμενοι νὰ ἐκρίθωσαν τὰς ἐπιβιώσεις τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ αἱ ὁποῖαι δὲν συμφέρουν εἴτε μετὰ τὰς διαφόρους «νεωτερισμούς» τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, εἴτε μετὰ τὴν μὴ δυναμικὴν ἀντίληψιν περὶ Ἀρχαιότητος.

Ἐν τούτοις ὁ Νεσελλητισμὸς ἀποτελεῖ κείμενον, ὅπου ἀναχωνόμενοι ἀθρόοις ἀλλὰ θετικὰς τὰ στερεὰ στοιχεία τοῦ παρελθόντος του, ἐνθὶ οἱ ἐκαστοτε ὁπαδοὶ τῶν ὡς ἄνω ἀντιπαραδοσιακῶν τάσεων, θέλοντες καὶ μὴ, ὑποκλίνονται πρὸς τὰς ἑλληνικὰς σκέψεις, ὅπου «εἰσβάλλει» αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἀλλοδαπὴν, φορδῆνας «φράγικα», ὅπου θὰ ἔλεγον ὁ Παπαδιάμαντης.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν αὐτὴν τὴν ἀντιρεαλιστικὴν μαγίαν, ἐγράφοντες πρὸς ἐπίαν: «Εἶναι πάντως ἀπαράσιτον νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν μετὰ σύστημα καὶ πάθος, ὅτι μὰς προσφέρει ὁ ἑλληνικὸς χῶρος, ὅχι μόνον διὰ νὰ βελτιωθῇ ἡ ὁικονομία μας, ἀλλὰ διὰ ν' ἀποκτήσῃ μίαν ὄψιν πλέον, καὶ ἰδικίαν τὴν καθαρὰς ἑλληνικὴν προσωπικότητα» (ἐφημερίδα *Ἐλεύθερος Κόσμος*, 11 Νοεμβρίου 1967).

Ἀφορμὴν διὰ παρομοίας σκέψεις μὰς δίδει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἰωάννου Δ. Βαρδακουλά *Ἡ συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις*.

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου ἐξετάζονται τὰ αἴτια τὰ ὅποια φώδηξαν εἰς τὴν διαμορφώσιν τοῦ θεσμοῦ τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος ἀναλύεται ἡ ἔννοια τῆς Συμμετοχῆς καὶ ὁ τρόπος ὀργανώσεως τῆς ὑπὸ Συμμετοχῆν ἐπιχειρήσεως. Εἰς τὸ τρίτον μέρος ἀναφέρονται αἱ μορφαὶ τῆς Συμμετοχῆς καὶ ἀναλύονται συγγενικοὶ θεσμοί. Εἰς τὸ τέταρτον μέρος ἐκτινέται ἡ ἀδιαφορὴ θεωρία αἱ διατυπωθεῖσαι διὰ τὸν θεσμόν τῆς Συμμετοχῆς. Ἀκολουθεῖ ἡ ἐκθεσις τῶν πορισμάτων τοῦ συγγραφέως.

Ὁ συγγραφεὺς μὲ τὸ ἔργον του αὐτὸ δίδει συγκλονιστικὸν κτύπημα εἰς τὰς ὀλιστικὰς ἀντιλήψεις αἱ ὁποῖαι εἶχον θεωρηθῆναι τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐμπόρευμα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ δύναται «ν' ἀναποκριθῇ ἡ ἐπιχειρήσις εἰς τὸ ἐπιμόνον αἴτημα διὰ τὴν αὐξάνσιν τῆς παραγωγικότητος», παρ' ὅλην τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐξειληγμένων τεχνολογικῶν γνώσεων (σ. 120). Ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ ὅτι εἶναι ἀπαράσιτος «ἡ ἐξευρέσις ἐνός νέου σχήματος ἐργασίας εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, ὑπὸ τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐνταξίς τοῦ ἐργαζομένου εἰς τὸ σύνολον τῆς ἐν αὐτῇ ἐργασίας καὶ ἡ, ἀντὶ τῆς μηχανικῆς πλεωρίας τῆς ἀποδόσεως, ἀξιολογήσις τῆς προσωπικότητος, ἡ ὁποῖα θὰ ἐκτελέσῃ

τὴν ἐργασίαν αὐτήν». Καὶ τὸ «νέον σχῆμα» τὸ ὁποῖον προτείνει ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἡ Συμμετοχὴ, μὲ τὴν ὁποῖαν «δημιουργεῖται μετὰ τῆς ἠγεσίας τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐργαζομένων μία κοινότης, εἰς τὰ πλαίσια τῆς ὁποίας ἀναλαμβάνουν οὗτοι ἀμοιβαίως τὴν ἐνθύνον πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνωτέρας ἀπὸ κοινὸν ἀποδόσεως, εἰς τὴν διανομὴν τῶν ὠφελῶν τῆς ὁποίας συμμετέχουν, ἰεριστάνενοι ὅπως εἰς συμμετοχῶν». Ὑπὸ τὴν τοιαύτην συμμετοχικὴν τάξιν διὰ τῆς ὁποίας, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἐπαυαλεῖ εἰς τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν ἡ διαταραχθεῖσα ἰσορροπία καὶ ἡ κοινωνικὴ εἰρήνη, ὁ ἐργαζόμενος, ἀφοῦ ὑπέστη ὀδύνην ὀδοκμασίαν, ἀνακτῶν τὴν κοινωνικὴν του αὐτοτέλειαν καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς προσωπικότητός του, συμμετέχει εἰς τὴν ἀνθρώπινην κοινωνίαν ὡς ἰσότημον μέλος». (σ. 23).

Τοιοῦτρόπως ἡ Συμμετοχὴ δὲν ἀνταποκρίνεται μόνον εἰς τὸ αἶτημα διὰ τὴν προβολὴν τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ δημιουργεῖ καταλλήλους προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐξῆδον του ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς ἀνεκδικήσεως. Διότι ἡ «αὐξήσις τοῦ ἐργατικοῦ εισοδήματος καὶ ἡ ὡς ἐκ τούτου ἀπαλλαγὴ τοῦ ἐργαζομένου ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς νοοτροπίας τῆς ὁμάδος, ὑπὸ τὴν ὁποῖαν ὄσους, τὸ γε νῦν, ἀναζητεῖ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν, σημαίνουν τὸ τέλος τῆς προλεταριακῆς συνειδήσεως καὶ ὁρθετικῶν μίαν νέαν ἐποχὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρώπινης, βασιζομένην εἰς τὴν ἠθελμίαν, ἐνευσιδίηθον συνερρασιασιν, ἡ ὁποῖα θεμελιούται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος καὶ προάγει, μετὰ τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀλληλεγγύην καὶ τὴν ἀδελφουσύνην». (σ. 199).

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον «συνδέονται οἱ ἐργαζόμενοι μετὰ τὴν ἰδεολογίαν τῆς οἰκονομικῆς ἀνεπτόξεως», ἐνθὶ ἡ αὐξήσις τοῦ ἔθνικοῦ εισοδήματος, ἡ ὁποῖα ἐπιτυγχάνεται μετὰ τὴν Συμμετοχὴν, ὑπηρετεῖ τοὺς σκοπούς τῆς Κοινωνικῆς Πολιτικῆς (σ. 193-4). Ἐπι πλέον, ὁ συγγραφεὺς τονίζει καὶ ἐν βασικῶν πλεονεκτημάτων τῆς Συμμετοχῆς, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τὸν παγκοσμίῳ πληθωριστικῶν πιέσεων καὶ τῶν τάσεων δι' αὐξήσεως τῶν ἀμοιβῶν τῆς ἐξηρητημένης ἐργασίας, παρουσιάζεται ὡς σάνις σωτηρίας: «Ἡ ὀλικὴ ὁμῶς συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, λόγῳ τῆς Συμμετοχῆς, αὐξάνει τὰ εισοδήματα αὐτῶν, χωρὶς τὸν κίνδυνον πληθωριστικῶν τάσεων, λόγῳ τῆς παραλλήλου αὐξήσεως τῆς ποσότητος τῶν διαθεσίμων ἀγαθῶν. Καὶ ὅχι μόνον αὐξάνει τὰ εισοδήματα, δι' ὃν ὁ ἐργαζόμενος συμμετέχει εἰς τὴν προκύπτουσαν εὐμερίαν καὶ πρόδοον, ἀλλὰ τὸ σπουδαίον ὁ ἐργαζόμενος-συμμετοχὸς συνειδητοποιεῖ ὁλοκλήρως καὶ περισσότερο τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ προστασία αὐτοῦ—ἀπαίτησις δικαία καὶ ὀχι ἐκδῶλως φιλανθρωπία—δὲν εἶναι τὸσον πρόβλημα διανομῆς, ὅσον ἀνυπόθετος τὸν παραγωγικῶν δυνατοτήτων τῆς

ἐπιχειρήσεως, τὴν ὁποῖαν πραγματοποιεῖ ἡ Συμμετοχὴ». (σ. 195-6).

Εἰς τὸ σημείον αὐτὸ θὰ μὰς ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι δὲν βλέπομεν νὰ ἀποτελῇ ἡ Συμμετοχὴ τὸ σύστημα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ λύσῃ πλήρως τὸ πρόβλημα τοῦ αἵτηματος περὶ αὐξήσεως ἀποδόχων. Ἰσὸς ὁ συμμετοχὸς δὲν θὰ προβάλλῃ ἀπαίτησις, προσπαθῶν νὰ αὐξήσῃ τὰ εισοδήματα του μετὰ τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος του· ἀλλὰ δὲν θὰ δυνήθῃ νὰ ἀποφύγῃ τελικῶς τὸ αἶτημα τῆς αὐξήσεως τοῦ εισοδήματος, καθ' ὃν χρόνον ὁ διαφημισις θὰ τὸν καταταρῶναι καὶ θὰ τὸν πιεζῇ νὰ διαθέτῃ συνεχῶς περισσότερα ἀπὸ ὅσα του ἐπιτρέπει ἡ παραγωγικότης του. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ὁ ἐργαζόμενος θὰ ἀισθάνεται καὶ πάλιν ὅτι δὲν «συμμετέχει εἰς τὴν προκύπτουσαν εὐμερίαν καὶ πρόδοον». Ἐξ οὗτων προκύπτει ὅτι ἡ Συμμετοχὴ, ἡ ὁποῖα ἀνταποκρίνεται εἰς ὀυσιαστικὰ αἵτηματα τῆς ἐποχῆς μας καθὼς καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἀναπτυσσομένων οἰκονομιῶν, ἐμφανίζεται ἀποξενωμένην ὅταν ἐκφορεῖται ἐντὸς τῶν πλαισίων μιᾶς ἀφηνιασμένης Καταναλωτικῆς Κοινωνίας καὶ οὐδέποτε ἡ Συμμετοχὴ θὰ δυνήθῃ νὰ ὀλοκληρήσῃ τὰς ἐπιδιώξεις της, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐκ τῶν ὄντων ἀνεύθου, διὰ νὰ σωθῇ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, δταν αὐτὴ ἡ Κοινωνία, ἡ ὁποῖα ἔχει χάσει τὴν σφίσησιν τοῦ μέτρου, μὴ ὀδηγεῖ ὅχι μόνον εἰς τὸν ἐκβαρβαρισμὸν—ἐφ' ὅσον μὴ ἐκπαιδεῖται νυχθημερινὸς ἐπὶ τῶν νὰ μὴ «φιλοκαλοῦμεν μετ' εὐτελείας—ἀλλὰ καὶ εἰς ἰδιότυπον δουλείαν, δταν τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας ὀδηγοῦν κατ' ἀελαῖον τρόπον εἰς τὴν ἱκανοποίησιν αὐτοχρήμα πλεασματικῶν ἀναγκῶν.

Ἄλλὰ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Βαρδακουλά ἔχει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὸ πλεονέκτημα νὰ συγκινῇ βαθύτατα τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν, ὑποστηρίζον ὅτι ἡ Συμμετοχὴ εἰς τὴν θεσμοῖς ἑλληνικῶν, Βεβαίως, ὡς ἀφεντηρίαν τοῦ θεσμοῦ τῆς Συμμετοχῆς θεωροῦν τὸ ἔτος 1896, ὅτε αὐτὸ τὸ καταστατικὸν τοῦ Ἰδρυμάτος Karl Zeiss καθιερώθη ἡ συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ κέρδη του. Μεταπολεμικῶς, ὁ θεσμοῖς ἐφηρομῆθη εἰς πολλὰς χώρας, εἰς μέσο συλλογικῶν συμβάσεων εἴτε βάσει νόμου ἢ συνταγματικῶν διατάξεων. Ἄλλὰ ὁ συγγραφεὺς διαβεβαίονει ὅτι πρῶτην ἐφαρμογὴν τοῦ θεσμοῦ εἰς τὸν κόσμον ἔκαμεν «ἡ ἐν Ἀμεταλικίῳ, ἀναβίωσασα, κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1780, Κοινὴ Συντροφία τῆς Θεταλίας» (σ. 43)—ἡ ὁποῖα ἀπὸ παλαιότερον, ὡς γνωστόν, τὸσον ἔχει συζητηθῇ καὶ θαυμαστῶς διεθνώσῃ. Ἐπι πλέον προσθέτει ὅτι ἐν ἀντιπαράθετον αἱ πνευματικαὶ καὶ ἠθικαὶ βάσεις εἰς τὰς ὁποίας εἶχε στηρηθῇ ἡ Κοινὴ Συντροφία τῆς Θεταλίας πρὸς ἐκείνας τοῦ Ἰδρυμάτος Karl Zeiss εἶναι φανερά ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος», (σ. 49-50). Τέλος συμπεραίνει ὅτι «ἡ ἰδέα τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις εἶναι ἀκόμη παλαιότερα εἰς τὸν ἑλληνικὸν χρόνον» (σ. 44). Πράγματι, ὁ καθηγητῆς κ. Δημ. Γρ. Τράκουαν βλέπει

ήδη και εις τὴν ἐποχὴν τοῦ Βυζαντίου «τὴν ἀπρόσωπον τῶν τῆς κοινοβιακῆς ἐξισοπέδωσης τῶν πιστῶν», ἐνῶ καὶ νεοελληνικαὶ κινήσεις (...) ἤσαν κοινοπραξίαι στρατευομένης» (Δημ. Γρ. Τσάκωνα, «Κοινωνιολογία καὶ φιλοσοφία τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ», Ἐπιθεωρήσεις Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν, τεύχος 2-3, σσ. 81-2). Καὶ ὅταν ὁ συγγραφεὺς προτείνει νὰ ἀποκαταστήσωμεν εἰς τὴν χώραν μᾶς καὶ διὰ τὸν χρόνον τῆς οικονομίας τοῦ πνεύματος τοῦ κοινοτισμοῦ, διὰ τῆς Συμμετοχῆς» (σ. 205), ἐνθυμούμεθα πάλιν τὸν κ. Τσάκωνα, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἔτη τονίζει ὅτι «ὁ Νεοελληνικὸς κόσμος μόνον διὰ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν παράδοσιν δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ μίαν ὁμαλὴν τάξιν». (Δημ. Γρ. Τσάκωνα, Προβλήματα Ἑλληνικότητος, (κείμενα δημοσιευθέντα περιοδικῶς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν), Ἀθήναι 1970, σ. 32).

Π. Α. ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ Διοίκησις, ὑπὸ Χριστοῦ Κ. Μιχάλου, ἔκδοσις Gutenberg, Ἀθήναι 1969.

Κατὰ περισσώτερον ἀπὸ μίαν ἄλλήν παρουσιάσεις βιβλίου δὴ ἤθελα νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ σημεῖωμά. Καὶ τοῦτο διότι πάλαι ἐπιθυμία μου ἦτο νὰ συνθέσω μίαν κάπως ἐκτενῆ μελέτην περὶ γραφειοκρατίας, παρακινουμένης πρὸς τοῦτο ὑπὸ ταιμασιωρῶν τῶν ὁποίων μὴ προσέφερον ὀριζόμενον ὑπὸ κινήσεως. Ἄνευρον λοιπὸν εἰς τὴν οικογενειακὴν βιβλιοθήκην τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Χρ. Μιχάλου Ἡ Διοίκησις, προτιθέμενος νὰ τὸ χρησιμοποιήσω ὡς βιβλιογραφικὸν βοήθημα. Μετὰ τὰς πρῶτας σελίδας ὅμως ἀνέλθθημεν ἐν μεγάλῃ ἡν χαρᾷ ἐν τῇ μελέτῃ «πειρὴ γραφειοκρατίας» εἶγεν ἡδὴ γραφῆ, καὶ μάλιστα ὅπως τὴν ἀνερευνήσῃμεν ἐν: Μελέτῃ «κατὰ γραφειοκρατίας». Τοῦτο πιστεύω ὅτι δικαιολογεῖ τὸν ἐνθουσιασμόν μὴ τὸν ὀποιον παρουσιάσῃ τὴν Διοίκησιν.

Ἡ καλύτερη παρουσιάσις τοῦ βιβλίου θὰ ἦτο ἡ ἀντιγραφή του. Καὶ τοῦτο διότι εἶναι ὅσον συμπετυκνωμένη ἡ ὁδία, ὅπως περαιτέρω συμπύκνωσις δὲν δύναται νὰ νοηθῇ. Ἄντ' αὐτοῦ, παραυλοῦσθ' ὁμόνως: «...Ἀμετρίτου εἰς τὰς Διοικητικὰς μελέταις. Πάσχυον ὅμως ὅλοι ἀπὸ τὸ ἴδιον ἔλλοτμα: τὴν κατατριβὴν εἰς τὰς θεωρίας. Φυσικὰ ἀπαράτρητος ὁ ὀρισμὸς. Καὶ αἱ ἀναλύσεις. Καὶ αἱ τοποθετήσεις. Καὶ τὸν κκεκῶνα τὸν, ὅμως, καταποντίζεται, συχνὰ, ἡ ὁδία...»

Ἀκολουθεῖ μίαν γλαφυρὰ ἱστορικὴ ἀνάλυσις τῆς διοικήσεως καὶ τῆς σταμίας ἀεὶ φῆς τῆς, τῆς γραφειοκρατίας, ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ ἐντέθεν.

Ἀνακαλύπτομεν ἐν συνεχείᾳ, μαζὶ μὴ τὸν συγγραφέα, ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι πάντοτε ἐν:

«...Τὸ χερότερον εἶναι ὅτι ἡ δημιουργηθεῖσα κρίσις ἐβάρυνε, κυρίως, ἐπὶ τῆς ποιότητος. Ἐδῶ ἐγκτεται καὶ ἡ βασικὴ αἰτία τῆς κακοδομίας, εἰς τὴν ὁποίαν περιήχηθ' ἡ Διοίκησις...» «...Καὶ ἐξ ἄλλου,

ἡ ἀξίωσις τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ δικαία ἀμερόληπτος, ταχία καὶ θετικὴ ἱκανοποίησις τῶν ὑποθέσεων του, αἱ ὁποῖαι, εἰτε ἠθικοὶ, εἰτε οικονομικοὶ ἐνδιαφέροντος, εἶναι, πάντως, σημαντικαὶ διὰ τὴν ζωήν. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἰαδιόητος ἐπιείκεια εἰς τὴν στελέχων τῆς Διοικήσεως καθίσταται αὐτομάτως σκληρότης ἐναντίον τοῦ λαοῦ... Ἐτεῖ ἐργεταί εἰς τὴν σκένιν ἐκείνη ἡ μείστις παρατηρητικότητος κρίσις τοῦ Σοπενγῶουερ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐμφυτος ἱκανότης δύναται, σχεδόν, νὰ ἀντισταθμίσῃ τὴν ἑλλειψιν μορφώσεως. Ἀλλὰ καμία πνευματικὴ μόρφωσις δὲν δύναται νὰ ἀναληρῶσῃ τὴν ἑλλειψιν ἐμφυτοῦ ἱκανότητος...»

Προχρὸς κάπως ταχύτερον, ἀπαριθμῶν τοὺς τίτλους τῶν κεφαλαίων διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ κέντρον βάρους τοῦ βιβλίου: «Ἀντικεινικὴ νοοτροπία», «Ἀναξιοπιστος», «Ἐνοχος λοιπὸν», «Νομοθετικὸς λαβύρινθος» [περὶ αὐτοῦ πλέον!], «Ἡ παράδοσις», «Παγκόσμιον τὸ πρόβλημα», «Ἡ ἑλληνικὴ εἰκὼν», «Ἀνάγκη ἀναπροσαρμογῆς», «Τεράστιον ἱστορικὸν ἔργον», «Αἰρίζεται τῆς κακοδομίας», «Τὸ ρωσφετ», «Ἡ ἐξάρτησις ἀπὸ τὴν πολιτικῆν», «Ἡ γραφειοκρατία».

Σταυροῦσθ' ὁμόνως:

«...ἴστεροστού, ὁλοέν καὶ περισσώτερον, ὁ μηχανισμὸς τῆς γραφειοκρατίας. Ὁ πολυλοπὸς αὐτῆς ἡπλοστού μὲ σταθερὰς ἐπεκτατικὴν δύναμιν. Καὶ περιέφυγγε μὴ προτοσταν παραλυτικὴν δύναμιν ὀλόκληρον τὸ σύστημα τῆς Διοικήσεως...»

Ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς παραθέτει ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ διήγημα Ὁ κῆριος Τημητάρχης τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου:

«...Ὁ κ. Τημητάρχης μαινοῖντας τὸ γραφεῖο τὸν βῆκε μέσα τὸν λαμπρὸ ἥλιον νὰ τὸν κρατῆται εἰς ἀναφορῆς, τῆς ὑπογραφῆς καὶ τῆς ἀναβολῆς... Τρέμου τὴν ὑπογραφήν του. Ὁ τελευταῖος γραφίσις τῆς ἐπαρχίας τὸν νοιθεῖ. Οἱ πῖο δυνατοὶ τὸν πολιτευόμενοι ἔχου τὴν ἀνάγκη του καὶ τὸν κολεκτοῦσαν. Ὁ Ὑπουργὸς ὁ ἴδιος εἶναι μελεστέαλακτος μαζὶ του ὅπ τὸν φόβη μπος τοῦ καταφέρει καμμιὰ σιγανή γραφειοκρατικὴ μαχαίρια, τέτοιος ποὺ εἶναι, ἠνευος σάν βαθὺ ποτάμι, ἄμυλτος σάν πηγάδι, κῆτοχος τῆς Ὑπηρεσίας, μοναδικὸς γὰ λῦσις καὶ περιπλοκές... Οἱ ἄκελοι. Νὰ τὸς ἀνοίγῃ! Νὰ τὸς διαβάξῃ!... νὰ περιμένου τὸ νῆμα του... Ἀπειρε ὑποθέσεις νὰ σταματοῦν ἐκεῖ καὶ νὰ ὀριμῶσιν ἀργά, σάν τὰ φροῦτα στὸν ἥλιον... Ἡ εὐτυχία τῆς ἀναβολῆς...»

«Ὁ ἥλιος χυθῶνται ὅσο ἠθονικά στὸς φακέλους καὶ στὸς κώδικας, ποὺ ὁ Τημητάρχης ἐνοῖσσε νὰ τὸν κυριεῖαι ἀκράτητο συναίσθημα παντοδυναμίας. Ἐκεῖνο τὸ πρῶτ' ἐπῆρσε κάποιον γελοῖον, ἀποφῶσισε τὴν στασιμότητα τοῦ Κουτσόπετρον, ἐματῶισσε δύο χρήσιμα ἕνα ὀδοποιία, εἰτε «βῶδον» τὸν κλητῆρα, ἔβρισε ἕνα γραφεῖο, καί, ὅταν πῆγε γὰ εἰρήσιν στὸν Ὑπουργὸ, ὁ ἀναποδογῆρισε δύο σπουδαῖατα νομοσχέδια, ποὺ εἶχε σχεδίασει, ἐπειδὴ τὸν τρώμαξε μὲ τὴν χρονολογία, τὰ ἄθρα καὶ τὰ νοῦμερα, ποὺ

ἐβγαλε μέσα ἀπὸ τὰ χίλια συρταράκια τῆς μνήμης του. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐνοῖσσε τόσο πολὺ πῶς εἶναι ἀπαράτρητος». Συνεχίζω ἀπαριθμῶν τίτλους κεφαλαίων: «Γραφειοκρατικὴ τυραννία», «Ὁ συγκεντροσισμὸς», «Διὰ τὸν ἐντυπῶστικόν», «Ἡ Ἐῦκολος Ἄσπις», «Αἱ συμβολεῖται καὶ ἐπιτροπαῖ», «Ἡ διαδικασίαι» [μία παρένθεσις: ὁ σκοπὸς ἀμῶνζει τὰ μέσα, ἐρ' ὅσον, ὅμως, τὰ μέσα δὲν σπῖλάνου τὸν σκοπόν: αὐτὸ εἶναι τὸ πῆρες διάγραμμα γνωστὸ τὰ γματος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας: ἡ ἀπέραντη ὅμως διαδικασίαι (μέσον) σπῖλῶνε τὸν σκοπὸν (εὐρυθμῶσι λειτουργία τοῦ Κράτους) διότι ἐν ὀνόματι τῆς (τῆς διαδικασίας) ταλαιπωροῦνται τὸσον οἱ πολῖται ὅσον καὶ τὸ Κράτος], «Ἡ πολυνοῖσσις», «Οἱ ἐπιστῆμονες», «Ἡ ἀναδιοργάνωσις», «Παρεξήγησις τοῦ μῆχου», «Ὁ Τσῶρτσιλ ἐξηγῆ», «Πραγματικὴ εἰσβολή», «Αἱ ἀρμοδιότητες», «Ἀνάγκη συντονισμοῦ», «Νέοι στόχοι, νέες ἐλπίδες».

Ἐἵνα ἀκόμη αὐτοῦτον τίμημα τοῦ βιβλίου ἐπιτρέψωμε νὰ παραθέσω:

«Ὁ Τσῶρτσιλ... ἐδίδακεν ὅτι ἡ ἐργασία γραφεῖου δὲν εἶναι ἐργασία ἀποθήρασις. Καὶ συνεπῶς δὲν ἐνδιαφερόντο οἱ ἄρες ἄλλὰ τὸ ἔργον. Φυσικὰ, λέγει ὁ συγγραφεὺς, ὑπάρχου καὶ λόγοι συντρέχοντες εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ... «καὶ δὲν εἶναι, ἐπίσης, ἐπιτετραμμένον τὸ κριτήριον [τοῦ χρόνου] διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὑπαλλήλου, διὰ τὴν ἠθικὴν ἱκανοποίησιν του καὶ ἐντέθεν διὰ τὴν συμπεριφορὰν καὶ ὀδιστικὴν ὑπηρεσίαν του πρὸς τὸν πολίτην, νὰ ἐγκτεται μόνον εἰς τὴν διάρκειαν καθηλῶσεως του εἰς τὸ γραφεῖον... Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως βαπτικῆ εἶναι ἡ τοιάτη μορφή ἐργασίας. Ὀδηγεῖ εἰς μαρμαρῶν νυχιῆς καὶ εἰς ἐξασθένειν βιολογικὴν. Καὶ ἡ ἐπιβάρυνσις ἀποβαίνει πολλὰ πῆ...»

Ἡ μελέτῃ τοῦ κ. Μιχάλου διακατέχεται ἀπὸ δύο ἀρχάς: ἡ μία ἐκφράζεται ρητῶς, εἶναι ἡ πρῶτη πρότασις τοῦ προλόγου, «Ἡ διοικητικὴ μεταρρυθμίσις, μὲ λογικὴν ἀξιολόγησιν, προβαδίζει πῶς ἐθνικῆς ἀναπτύξεως», ἡ δευτέρα ἀρχὴ εἶναι τὸ ἑλληνικὸν ρητόν: «Ὅκ ἐν τῷ πολῷ τὸ εὐ ἄλλὰ ἐν τῷ εὐ τὸ πολῷ».

Μία διαπίστωσις καὶ μία εὐχή, ἀντὶ συγγραρητῆρον πρὸς τὸν συγγραφέα: Μέσος καὶ τῶς σελίδας τοῦ βιβλίου εὐρίσκει εἰς πολλές πολλὰς ἐμπεριαις, προσωπικὰ καὶ γνωστῶν τὸν προσώπων. Αὐτὴ ἡ διαπίστωσις. Αὐτοπρᾶ. Καὶ ἡ εὐχή, τὴν ὁποίαν μοιραζόμεθα μὴ τὸν συγγραφέα πολλοὶ Ἑλληνας: νὰ παραμείνῃ μόνον ἱστορία ἡ περιγραφομένη εἰς τὴν Διοίκησιν κατὰστασις. Τότε ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου θὰ ἔχη ἐπιτελεθῇ. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὸ βιβλίου σκοπός.

Γ. Θ. ΛΥΜΠΕΡΑΚΗΣ

Ἀφορμὴν εἰς τὴν πρόθεσιν συνοπτικῆς παρουσιάσεως τῶν βιβλίων τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν ἔδωκεν ἡ μελέτῃ τῆς βιβλιογραφίας εἰς τὰ πλαίσια ἐρευνῆς ἡ ὁποία διεξάγεται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Κέντρον Κοινο-